

ANGELA UCHE JOY OGWU
(Nigerija)

Nigerija i strategijska stabilnost u narednoj deceniji

Ozbiljni problemi u vezi se bezbednošću i stabilnošću zemalja u Africi godinama se nalaze u središtu afričkih debata. Ustanovljeno je da postoje četiri područja problema koja zahtevaju odgovarajuće mehanizme za održavanje mira i bezbednosti u Africi: strah od spoljne agresije ili intervencije od vanregionalnih sila, unutrašnji sukobi u okviru zemalja-članica koji vode ka prinudnim promenama ili strah od prinudnih promena, sukobi između zemalja-članica, posebno oni koji se odnose na granice nasleđene od kolonijalnih vlastodržaca, južnoafričko pitanje, uključujući i pretnju koju predstavlja vojna moć Južnoafričke Republike i njen zamišljeni uticaj na oslobodilačke pokrete i države tzv. prve linije fronta.

Od osnivanja Organizacije afričkog jedinstva (OAJ) 1963. godine, afrički lideri su diskutovali o mehanizmu pogodnom za rešavanje ovih problema bezbednosti. Njihove sugestije su uključivale i ovo: hitnu potrebu za objedinjenim ekonomskim planiranjem, potrebu za objedinjenom spoljnom politikom i diplomatijom i potrebu za unificiranom vojnom i odbrambenom strategijom ili afričkom vrhovnom komandom. U toku realizacije svojih nacionalnih interesa, Nigerija je u ovom periodu ugradila u principe koji određuju spoljnu politiku zemlje ono što bi za bezbednost bilo od najvećeg značaja.

U praksi, Nigerija utiče na trend događaja koji se odvijaju u Africi. Zapravo, postalo je očigledno da ako želi da nastavi da bude funkcionalna, Organizacija afričkog jedinstva zahteva da Nigerija zauzme jasnu i principijelnu poziciju u vezi sa svim pitanjima.

Ova činjenica je bila vrlo jasno izražena u vezi sa pitanjem priznavanja grupe Polisario u Organizaciji afričkog jedinstva. Neki će dokazivati da je crnoj Africi potrebno rukovodstvo i da je Nigerija, najlogičnije, zemlja koja bi trebalo da odigra tu ulogu. Drugi će dokazivati da Nigeriji nije potrebno da pokazuje ekstenzivno spoljne angažovanje, već da treba da se okrene sebi i da razvija snažnu domaću bazu. Možda bi letimično ispitivanje relativne pozicije snage Nigerije u globalnoj politici, kao i njeno reagovanje u vezi sa percepcijom pretnje po pitanjima regionalne integracije, problema Južnoafričke Republike i bezbednošću u vezi sa ishranom moglo da pomogne boljem razumevanju agresivnih, ali ponekad i oklevajućih strategija koje primenjuje Nigerija pri suočavanju sa problemima i odbranom njenih principa.

Spoljni svet posmatra Nigeriju kao naciju koja raspolaže ogromnim potencijalom za status velike sile. Karakteristike koje je odlikuju stavljaju je u specijalnu klasu u zajednici naroda. Nigerija sa stanovništvom od preko 100 miliona najveća je crna nacija na svetu. Ovaj faktor je kritičan za Nigeriju zbog toga što crni ljudi postoje u dijasporama u većini drugih političkih centara u svetu gde oni egzistiraju i gde zauzimaju najnižu lestvicu na ekonomskim lestvama društva. U odnosu na druge crne afričke države, Nigerija raspolaže sa jednim od najviših bruto-nacionalnih proizvoda na afričkom kontinentu. Pošto Nigerija ima najveće stanovništvo u Africi i usled iznosa ekonomskih resursa koje može da mobiliše, izgleda neizbežno da ona treba da predstavlja snažan faktor u događajima koji se odvijaju na afričkom kontinentu. Prema tome, strana politika koja uzima u obzir faktore snage, i unutarne i spoljne, mora da bude usidrena na planskom povećanju snage Nigerije kao celine i mora da obezbedi interakciju sa politikom nacionalne bezbednosti, politikom nacionalnog ekonomskog razvoja i politikom nacionalnog društvenog i političkog razvoja.

Možda bi bilo neophodno da ispitamo one fundamentalne ciljeve spoljne politike Nigerije koji predstavljaju njen nacionalni interes. To je bazirano na pretpostavci da nigerijska spoljna politika odražava njena bazična nacionalna ubeđenja, čijim je trajnim vrednostima ona duboko privržena. Naš zadatak ovde nije da pravimo neki *Tour d'horizon* ciljeva nigerijske spoljne politike već, naprotiv, da ukažemo — u širokim potezima — na osnovne principe koji predstavljaju osnove ponašanja Nigerije. Posle toga bismo mogli da primenimo ove principe na specifična problemska područja.

Ovakav pristup je usvojen zbog shvaćanja da se spoljna politika može najbolje analizirati ako se postavi u čvrst okvir. Prirodno, polaznu tačku trebalo bi da predstavlja koncept *nacionalnog interesa*. Može se očekivati da će detaljno proučavanje ovog koncepta, možda, pomoći da objasnimo zašto i kako se elementi nacionalnih interesa Nigerije odražavaju na njeno ponašanje prema drugim državama u okviru međunarodnog sistema. Ukratko, ovi ciljevi — onako kako su izneti u nigerijskom ustavu, suspendovanom 1979. godine su sledeći: (1) samoodržanje i samoočuvanje zemlje, odnosno odbrana i zaštita njenog teritorijalnog integriteta i njenog naroda; (2) odbrana i očuvanje nezavisnosti zemlje; (3) ekonomsko i društveno blagostanje naroda; (4) odbrana, očuvanje i unapređenje načina života, posebno demokratskih vrednosti; (5) povećanje ugleda zemlje i statusa u svetskim prestonicama, posebno u Africi, i (6) unapređenje mira u svetu.

Ovi principi i ciljevi predstavljaju zaleđe na kome se razvijala spoljna politika Nigerije stvarana godinama. Međutim, trebalo bi obratiti pažnju na to da ove komponente nacionalnog interesa nisu sređene po hijerarhijskom redu.

U čitavoj sferi spoljnih odnosa, nigerijske vlade koje su se smenjivale jedna za drugom pridavale su najveći značaj politici usmerenoj prema Africi i one su pravilno iskristalisale koncept Afrike kao središnjeg jezgra naše spoljne politike. Ovaj koncept je potvrdio centralitet nigerijske brige za ono što se događa u okviru kontinenta. Bazirana na nigerijskim geopolitičkim, demografskim, istorijskim i kulturnim okolnostima, afrička usmerenost je bila jasno određena zbog toga što je njena interakcija sa svetom izvan afričkog kontinenta morala da bude informisana i u velikoj meri, određena težnjama i legitimnim aspiracijama naroda Afrike.

Izazov pred našom spoljnom politikom posle sticanja nezavisnosti, 1960. god., sastojao se u održavanju konzistentnosti i kontinuiteta ne samo u projekciji fundamentalnih principa koji se odnose na nacionalne interese već, posebno, u isticanju i odbrani onoga za šta se zalaže Afrika, kao i u odbrani afričkih interesa u našim spoljnim odnosima. Upravo u tom kontekstu moramo da ispitujemo i shvatamo neposrednu podršku koju Nigerija pruža oslobodilačkoj borbi u Africi, kao i njenu posredničku ulogu u afričkim sukobima i »politiku dobrosusedstva« u odnosu na svoje najbliže susede u zapadnoafričkom subregionu.

Kada razmišljamo o Južnoafričkoj Republici, u središte pažnje dolazi *najveća pretnja nacionalnim interesima Nigerije*. Južnoafrička Republika ostaje i danas najveća pretnja nacionalnim interesima Nigerije, pošto je glavni prodor njene južnoafričke politike usmeren protiv omraženog južnoafričkog sistema apartheida, kao i potpunoj dekolonizaciji kontinenta. Politika Nigerije u odnosu na ovaj južnoafrički problem bazirana je na dva principa: *prvo*, ohrabrivanje i podrška u vezi sa samoopredeljenjem afričkih naroda koji se još uvek nalaze pod kolonijalnom represijom i ostvarenje vladavine većine tj. crnog dela stanovništva; *drugo*, uverenje da se nedostojni sistem apartheida mora eliminisati, a podržati vera u neotuđiva prava svih ljudskih bića, a posebno svih crnih ljudi i afričkih naroda širom sveta.

U pogledu subregiona, jedan od najvažnijih prioriteta Nigerije sastojao se u tome da postavi odnose sa svojim susedima na konstruktivnije temelje. Politika koju ona vodi bazirana je na uskoj saradnji sa svojim susedima — zbog toga što ove zemlje dele identične vrednosti koje se odnose na regionalnu stabilnost i mir.

Pored ojačavanja odnosa sa svojim neposrednim susedima, Nigerija već godinama pravi promišljene korake usmerene na ojačavanje veza među zemljama-članicama Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECO-WAS) na širem subregionalnom planu. To se sprovodi ne samo posredstvom nekoliko zajedničkih poduhvata već i na bazi trgovine, protokola i sporazuma.

Nigerija i Južnoafrička Republika: anticipacija promena

Dok Južnoafrička Republika klizi ka promenama, izvesni scenariji mogu se predvideti. Time hoćemo da kažemo da proces promena može da vodi ka različitim oblicima vlade od kojih neki možda neće uopšte biti po volji Nigerije. Ova koncepcija je zasnovana na činjenici da je Južnoafrička Republika naseljenička kolonija sa prilično velikom i dobro ušančenom belom zajednicom koja će, suočena sa neizbežnošću promena, nastojati da nađe neko mesto za sebe. Moć prisile koja joj je sada na raspolaganju korišćiće se tako da posluži ovom završnom zadatku i, ako se uzme nepovoljna situacija u kojoj se crno stanovništvo bori, ova mogućnost se može uzeti kao sigurna. Što se tiče odvijanja ovih promena mogu se otkriti najmanje tri scenarija.

1. *Nastavljanje sadašnjeg trenda*

To će imati, kao nužnu posledicu, razvoj u kome će apartheid reformisati sam sebe, posredstvom inkrementalnih koraka koje će odrediti takozvani reformatorski orijentisani belci, kao što je predsednik Botha. One bi bile oblikovane prema stilu saveta sa ograničenim ovlašćenjima koji su osnovani nedavno za Induse i »obojene« (tj. mešovite rase). Na taj način belci Južnoafričke Republike će se zalagati za reforme na bazi koopcije i ograničenog sporazumevanja sa nekim crnim vođama, sličnim onima koji učestvuju u sadašnjim »Homelands« (rezervatima). Ovakav tok događaja bio bi jedna funkcija otpora belaca prema promenama (što bi se odražavalo i u ponašanju vlade apartheida) kao i realnoj pretnji koju predstavlja pobunjeničtvo. Belci će se suprotstavljati promenama sve dok budu verovali da su u stanju da sprovedu pacifikaciju ili da se uspešno suprotstavljaju pobunjenicima. Međutim, vlada koja bi se pojavila u takvoj situaciji verovatno bi bila neprihvatljiva za Nigeriju, međunarodnu zajednicu i, što je još važnije, za veliki deo crnog stanovništva u toj zemlji.

2. *Srednji kurs*

Danas južnoafrički belci ističu kako su pobunjeničtvo crnih ljudi inspirisali komunisti i takve tvrdnje privlače pažnju na Zapadu. Kada je većina istaknutih crnih vođa ili u zatvoru ili izbeglištvu, vlada apartheida mogla bi da se kreće pod pritiskom i, zato, traži sporazumevanje sa onima koje smatra »odgovornim crnim liderima«. Razlika između ove strategije i one koja je opisana u prethodnoj varijanti sastoji se u tome što bi prvu jednostrano nametnuli belci, a u slučaju druge dobio bi se privid dijaloga i pregovaranja na nekoj unutrašnjoj konferenciji. Ovaj aspekt i instiktivni stav koji bi mogle da zauzmu zapadne države, možda bi mogli da omoguće južnoafričkoj vladi da dobije i izvesna međunarodna priznanja, pa bi, verovatno, dovela i do podela među afričkim državama. Cilj belaca sastojao bi se u obezglavlivanju postojećih crnih organizacija i uspostavljanje, umesto njih, nekoliko poslušnih grupa koje ne bi previše ometale njihovu moć. Dalje, to bi u isto vreme dovelo i do podela u gledištima i otpornosti crnih ljudi.

Suočena sa jednom takvom situacijom, Nigeriji bi bilo teško da preduzme korake koji bi zapretili da se ona eksponira kao ko-

laboracionista. Pored toga, i u toj fazi sigurno bi postojao ostatak crne opozicije usmerene protiv mešovite vlade koja bi isticala svoje pravo na legitimnost.

3. *Odlučujuće promene*

To anticipira situaciju u kojoj će se sadašnja borba crnih ljudi zagrejati do takvog stepena da će to onemogućiti preduzimanje i održavanje svih privremenih ili prelaznih mera. Od svih drugih mogućnosti — gledano iz afričke i perspektive crnog stanovništva — ovaj scenario je najpoželjniji, jer on anticipira takav sistem vlasti u reformisanoj Južnoafričkoj Republici koji bi bio rezultat konvencionalnih ustavnih procedura u kojima bi sve zainteresovane strane aktivno učestvovala. Za razliku od situacije u kojoj bi belci preduzimali reforme kako njima odgovara, ova bi imala kao nužnu posledicu, jedan sveobuhvatni prilaz i to na način koji bi u potpunosti uzimao u obzir dugotrajne zahteve nebelaca, među kojima je i jednako učestvovanje svih na principu jedan čovek jedan glas.

Za vreme odvijanja ovog scenarija verovatno je da bi se pojavile i neke rezidualne komplikacije. Suočeno sa situacijom u kojoj bi apartheid bio u raspadanju, preovlađujuće jedinstvo među nebelcima moglo bi početi da blede čim različite grupe počnu da se snažnije guraju u prvi plan radi promocije svojih izgleda u reformisanoj ili postapartheidnoj Južnoafričkoj Republici. Na taj način, umesto da se crni bore na izborima pod jednom ličnošću, kao što je Nelson Mandela, pojavile bi se različite organizacije kao što su ANC, PAC, organizacija Bothelezi's Inkatha, možda i amorfní VDF, a mogli bi se očekivati i izvesni manevri sadašnjih lidera u Bantustanu, kao što je šef Lucas Mangope ili Kaizer Matanzima. Indusi i mešovite rase mogli bi takođe da krenu svojim sopstvenim putem. U isto vreme, beli glasači bi podnosili nova vremena na liniji koja je slična današnjoj, ali bi ekstremni rasisti dolazili više do izražaja. Bez obzira na privlačnost koju donosi vlast dezintegracija bi verovatno bila prouzrokovana inicijativama belaca koji bi, posredstvom elektivnog procesa i elaboracijom izbornih srezova sve učinili sa ciljem da se razbije preimućstvo crnih u pogledu broja glasača. Takva prilagođavanja sigurno bi ublažila strah manjina, kao što su Indusi i imućni »obojeni« koje bi belci želeli da privuku i kooptiraju u svoje redove. Sadašnja prisilna raspodela stanovništva po rasnim i etničkim kriterijumima mogla bi da pomogne belcima u tome pogledu.

Kao preludijum navedenom trećem scenariju, bela Južnoafrička Republika bi mogla da pokuša sa eksperimentom promena svoje psihologije na taj način što bi pružila punu nezavisnost Namibiji. Povezivanje domaćih političkih uslova sa Namibijom jedna je od opcija koje su na raspolaganju južnoafričkom apartheidu radi usporavanja završnih velikih promena kod kuće i sprečavanja potencijalnih raskola među belcima.

Nigerija i reformisana Južnoafrička Republika

Trajni uzajamni odnosi sa novom Južnoafričkom Republikom mogući su jedino pod uslovom da i tamo dođe do odlučujućih promena. Bilo kakav korak ili koraci koji ne bi vodili ka tome sigurno bi doveli do komplikovanja izvesnih faktora koje bi Nigerija teško mogla ignorisati — na primer, delovi crne zajednice koji bi osporavali legitimnost vlade proistekle u ovakvoj situaciji.

Čak i kada bi se smatralo da su promene fer i pravične, reformisana Južnoafrička Republika bi ipak suočila Nigeriju sa nekim problemima — mada bi oni bili blaži nego sada. Bela zajednica, na bazi svoje političke filozofije i kulturnog identiteta sa Zapadom, predstavljala bi ugrađeni direktivni sistem i u reformisanoj Južnoafričkoj Republici. Prema tome, moglo bi se zamisliti da bi pod uticajem te vrste (koji je, suštinski, gledano, rezultat preimućstva koje su imali u apartheidu), Južnoafrička Republika bila desno od centra i prozapadne orijentacije, uprkos svih referenci na nesvrstanost. To znači da bi spoljna i odbrambena politika Južnoafričke Republike i dalje favorizovala zapadne interese. Ukoliko bi došlo do toga, odnosi između Nigerije i Južnoafričke Republike poprimili bi drugačiji ugao gledanja u odnosu na perspektive zapadnjačkih opredeljenja Pretorije. Do toga će doći posebno ukoliko Nigerija zadrži svoj nedvosmisleni stav u vezi sa nesvrstavanjem, panafrikanizmom, itd. U tome slučaju Južnoafrička Republika bi mogla da pokaže ustručavanje u vezi sa određenim oblicima vojne saradnje, kako ne bi nanela štete zapadnim projektima — primera radi, neširenje nuklearnog oružja u zemlje »trećeg sveta«. I dalje bi se razvijala trgovina i drugi oblici saradnje na civilnim područjima, iako bi postojalo i rivalstvo.

Ovakvi izgledi bili bi zavisni od postepenog smanjivanja uticaja belaca u reformisanoj Južnoafričkoj Republici, jer se njihovi

stavovi ne bi menjali. Situacija bi se mogla izmeniti time što bi crni stanovnici razvijali svoj protivtežni uticaj u okviru sistema i on bi vremenom jačao. Istina, proces erozije bio bi lakši za crne stanovnike, ako bi se opasnost koju bi povlačilo nedelovanje u ovom smeru shvatila već u ovoj fazi, kako bi se optimalna pažnja mogla usmeriti na razradi tzv. crne ekspertize u tandemu sa nacionalnom borbom.

Uloga Nigerije u uspostavljanju temelja za buduće odnose sa reformisanom Južnoafričkom Republikom počinje upravo tu. U praktičnom smislu, ona već postoji u obliku aktivne podrške njihovih aspiracija. Ono što je sada potrebno je konceptualni okvir. Sadašnja koncepcija ističe da postojeća politika ne bi trebalo da se sprovodi kao kratkoročna mera, već kao način kojim će Nigerija biti strukturalno relevantna u odnosu na proces razvoja i promena u regionu kao celini.

Nigerija, Južnoafrička Republika i „nebezbednost” na južnom Atlantiku

U toku drugog svetskog rata, južni Atlantik je imao značajnu ulogu u savezničkoj strategiji. U poslednje vreme on postaje sve osetljiviji prema pretnjama velikih sila. Kontinualna rasna kriza u Južnoafričkoj Republici i dugotrajni sukob između Argentine i Velike Britanije oko Malvinskih ostrva ukazuju na to da je to područje postalo žarište kome se obraća pažnja. Nije u pitanju samo geografska važnost južnog Atlantika nego činjenica da zapadna obala Afrike raspolaže znatnim nalazištima nafte. Postoje i resursi riba u izobilju u ovom području, čineći ga privlačnim za neke velike sile koje, kao na primer Sovjetski Savez, pojačavaju svoje pomorsko prisustvo u ovoj oblasti. Pored nafte i riba, južni Atlantik raspolaže, takođe, i nekim od najvećih svetskih nalazišta deficitarnih materijala, uključujući zlato, mangan, hrom, dijamante, boksit i uran. Mala odbrambena sposobnost država duž zapadne obale Afrike povećala je relativnu snagu razvijenijih država, kao što su Brazil, Argentina i Južnoafrička Republika. Iz toga proizilazi da izmenjeno okruženje na južnim morima zahteva da afrički narodi, posebno Nigerija, u potpunosti shvate *strategijske* pretnje svojoj bezbednosti u vezi sa teritorijalnim interesima. Već sada zapadne i prozapadne sile pokazuju povećano interesovanje za političko-vojne pretnje bezbed-

nosti protoka nafte u južnim morima što će trajati bar dok se pronađu ekonomski prihvatljive alternative nafti koju dobijaju iz zemalja Zaliva. U praksi, to znači da se povećavaju mogućnosti i sposobnosti zapadnih zemalja za razmeštaj na jugu Atlantskog okeana.

Jedna od reakcija na kubansko prisustvo u Angoli sastoji se u oživljavanju ideje o sklapanju saveza između zemalja u području Južnog rta, na čijem čelu bi se nalazile Sjedinjene Države, a koji bi uključivao i rasističku Južnoafričku Republiku. Ovaj savez je zamišljen tako da bude logičko produženje i pandan NATO paktu. Veruje se da bi se bezbedan južni Atlantik mogao obavezno oslanjati na kontrolu Rta dobre nade i morskih tesnaca od severoistoka Brazila pa do zapadne Afrike. Predviđalo se da bi ključne zemlje u okviru pakta SATO bile Brazil, Južnoafrička Republika, Argentina i — kao glavni partner — Sjedinjene Države. Ako se uzmu u obzir novi razvoji i lomovi u diplomatskim odnosima između Argentine i Južnoafričke Republike, lako bi se moglo desiti da SATO, onako kako je sada zamišljen, zapadne u izvesne teškoće.

Refleksije — Uloga ratne mornarice

Na osnovu svojih dugih okeanskih granica može se reći da je Nigerija priobalna država i da je zainteresovana za polaganje prava na svoju jurisdikciju i ostala prava u vezi sa svojim obalskim vodama. Prema tome, postoji hitna potreba za nadzorom na južnom Atlantiku i iskazivanjem suvereniteta u našim teritorijalnim vodama, kao i kontrola nad ekonomskom zonom koja se prostire najmanje 200 milja od obale.

Neobuzdano povećanje militarizacije južnog Atlantika dovelo je dotle da je najmanje 1.500 milja nigerijske obale vrlo osetljivo prema manipulacijama velikih sila. Ova osetljivost je još više izražena ako shvatimo da nijedna od primorskih afričkih država ne raspolaže nekim značajnijim pomorskim snagama. Imajući u vidu ovu vidljivu pretnju, imperativno je potrebno da izvršimo preispitivanje uloge ratne mornarice i da povećamo njenu sposobnost i da se suočimo sa svakom inherentnom pretnjom.

Nova mornarička orijentacija mora da krene od činjenice koju ne treba minimizirati da napetosti do kojih dolazi u južnom Atlantiku predstavljaju pretnju bezbednosti Nigerije pa nigerijske mornaričke snage moraju da budu opremljene verodostojnim obaveštaj-

nim centrom koji bi bio u stanju da prikuplja i obrađuje informacije koje se odnose na aktivnosti i njeno okruženje, kao i na bilo koja druga područja koja bi mogla da budu direktno relevantna za našu bezbednost.

Ono što postaje sve jasnije i indikativnije je da ratna mornarica treba da se razvija kao *oceanska ratna mornarica* u skladu sa našim shvatanjima potreba. Pod tim podrazumevamo sposobnost projekcije naše vojne moći na bilo kom mestu na području južnog Atlantika, naravno ako se za to ukaže potreba. Pored toga, ekonomsko blagostanje Nigerije kontinualno i sve više zavisi od prekomorske trgovine pa je ona vrlo osetljiva i na udaljene političke razvoje. Zbog toga ćemo, možda, morati da se oslanjamo na snagu, pokretljivost i višestrukost primene ratne mornarice.

Već dugo vremena, ekonomska aktivnost Nigerije bila je strukturirana u prvom redu na proizvodnju i izvoz nekoliko primarnih proizvoda i ona je u velikoj meri zavisila od izvoza nafte. Implikacije za nacionalnu odbranu i bezbednost kada se radi o privredi koja je čak i preterano zavisna od jedne robe, čime se ostvaruje oko 90 odsto njenih nacionalnih prihoda je potpuno evidentna. Posle porasta svetskih cena nafte sredinom sedamdesetih godina, poljoprivredni sektor koji je ranije podržavao relativno zdravu ekonomiju, počeo je da registruje stalno opadanje, a izvoz nafte postao je glavni oslonac nacionalne ekonomije. Jedna indikacija strategijske važnosti nafte za nigerijsku privredu može se dobiti iz sledećih cifara. U Drugom planu nacionalnog razvoja (1970—1974), tri milijarde naira bilo je izdvojeno za njegovo finansiranje. Treći plan nacionalnog razvoja (1975—1980), trebalo je da bude finansiran sa 30 milijardi naira, a kasnije je ovaj iznos povećan na 43.3 milijarde naira, što je učinjeno posle 1974. godine, kada je izvršeno prilagođavanje globalnih cena nafte. Četvrti nacionalni plan razvoja (1981—1985), trebalo je da košta 82 milijarde naira, jer su očekivani još veći prihodi od nafte. Zavisnost od nafte za finansiranje izvoza i državnih izdataka bila je gotovo potpuna. U sedamdesetim godinama na naftu se odnosilo 95 odsto vrednosti izvoza i 80 odsto državnih prihoda. Kada bi tržišta nafte bila raznovrsnija, osetljivost prema zavisnosti bi bila manja. Nigerija izvozi najveće količine svoje nafte u zapadnoevropske zemlje i Sjedinjene Države. Opasnost od ovog faktora je u efektima koje bi dogovorena odluka glavnih kupaca mogla da ima na nacionalnu privredu. U stvari, jedan deo problema čiji je svedok sada Nigerija mogao bi se povezati sa opadanjem proporcija nigerijske nafte u uvozu nafte u Sjedinjene Države. Kasnih sedam-

desetih i ranih osamdesetih godina Nigerija je bila na četvrtom mestu na listi najvećih snabdevača SAD naftom, a sada je tek na jedanaestom mestu. Strane sile mogu radikalno da promene poziciju snage neke države donošenjem jednostavne odluke da kupuje veće ili manje količine njene nafte. Ovom odlukom one mogu da utiču i na stope rasta, kao i na društvenu i političku klimu u jednoj zemlji.

Druga dimenzija strategijskih implikacija, koje povlači ekonomska zavisnost, sastoji se u povećanoj osetljivosti države koja zavisi od spoljnog okruženja za prehranu. Hrana može da predstavlja vrlo hirovito oružje koje se efikasno može koristiti za izazivanje nestabilnosti u drugoj državi kada, sa malim ili nikakvim troškovima korisnika ovog sredstva može da se nanese šteta. Neko nezaposleno lice koje ima pristup prehrambenim proizvodima koji se prodaju po razumnim cenama neće verovatno da se angažuje u socijalnom revoltu, u poređenju sa sličnim nezaposlenim licem koje je gladno. U eri posle sticanja nezavisnosti, sve do sredine sedamdesetih godina, Nigerija je u najvećoj meri bila poljoprivredna zemlja, pri čemu se 70,8 odsto njenog izvoza odnosilo na prodaju poljoprivrednih proizvoda. Poljoprivreda je unosila 63 odsto sredstava u bruto-nacionalni proizvod 1960. godine, ali je taj udeo opao u 1981. godini na svega 23 odsto. Troškovi uvoza prehrambenih proizvoda u zemlju popeli su se sa 508 miliona niara u 1964. godini na 1.86 milijardi niara u 1981. godini. Hrana predstavlja najvažniji instrument za vođenje rata, pa čak i najsnažnija zemlja može uvek da bude prinuđena da napusti, odnosno da se odrekne svojih nacionalnih ciljeva usled blokade uvoza hrane.

Ekonomska pretnja sa kojom je zemlja suočena može se eliminisati na bazi integrisane strukturalne reorganizacije nacionalne ekonomije. Strukturalna reorganizacija mora da bude postavljena tako da bude u stanju da otvara nova radna mesta posredstvom industrijalizacije narodne privrede koristeći, u onoj meri u kojoj je to ekonomski izvodljivo, lokalne potencijale sirovinskih materijala, što bi omogućilo kasniju integraciju takve industrije u šire okvire privrede. Drugo, sirovinska baza zemlje mora se proširiti kako bi se omogućilo zemlji da proizvodi robe bazirane na poljoprivredi, kao i industrijske proizvode. Komponenta vezana za strana sredstva plaćanja u vezi sa izvozom industrijskih i poljoprivrednih proizvoda narodne privrede mora se povećati, u poređenju sa udelom koji ima izvoz nafte. To je utoliko značajnije ne samo usled nepouzdanje prirode tržišta nafte već i zbog toga što je i nafta resurs podložan

iscrpljivanju pa će, prema nekim procenama, nigerijske rezerve nafte biti iscrpljene u toku sledećih dvadesetak godina, ukoliko bude zadržana sadašnja stopa proizvodnje.

Nigerija je pojačala svoje napore i na domaćem i na regionalnom frontu da ublaži neke od stratezijskih ekonomskih problema koji utiču ne samo na ovu nego i na druge afričke zemlje. Krenula je, u dogovoru sa drugim afričkim zemljama, na primenu strategija za oslanjanje na sopstvene snage. To se može ilustrovati time što je Nigerija bila prva zemlja koja je pristupila intenzifikaciji saradnje Jug-Jug, čemu treba dodati njene napore na regionalnoj integraciji u okviru Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS), kao i u okviru Organizacije afričkih država.

Ostvarenja koja je Ekonomska zajednica postigla od svog stvaranja, 28. maja 1975. godine, nisu bila naročito uočljiva i to uprkos stalne želje za integracijom koju su izražavali lideri zemalja u ovom subregionu. Usvojen je izvestan broj mera u vezi sa liberalizacijom trgovine, slobodnim kretanjem lica, nenapadanjem i telekomunikacijama, ali najveći deo ovih mera nisu u celini sprovele zemlje učesnice iz različitih političkih i ekonomskih razloga. U isto vreme, nisu redovno uplaćivale ni finansijska sredstva Sekretarijatu zajednice. Jasno je da je to dovodilo do kočenja efikasnog rada obe institucije.

S druge strane, napredak u okviru Ekonomske zajednice zapadnoafričkih zemalja bio je potkopavan i aktivnostima rivalske organizacije — CEAO. Organizacija CEAO je znatno prevazišla bilo koju drugu sličnu afričku organizaciju. Ona je obrazovala zajednički fond za razvoj, zajednički institut za obrazovanje i obuku i usvojila regionalni kooperativni porez. Pored toga, kao uspešna organizacija, ona deli sa Ekonomskom zajednicom zapadnoafričkih država značajnu spoljnu finansijsku pomoć regiji koju dodeljuju Ujedinjene nacije i njihove agencije. Kao dopunu svega toga, ona takođe koristi finansijsku, kao i tehničku pomoć koje dodeljuje francuska vlada koja je i potpomogla njenom organizovanju i smatra je okvirom za razmatranje u vezi sa njenim ekonomskim i političkim interesima u subregionu.

Regionalna integracija predstavlja složen i komplikovan proces. On zahteva sprovođenje njenih odredaba i postojanja apsolutne obaveze zemalja-česnica ukoliko se želi da ona preživi i da sa uspehom ostvari svoje ciljeve. Nepovoljne performanse Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država, bar zasada, ne bi trebalo da oba-

vezno budu razlog za očajavanje onih koji se zalažu za regionalnu integraciju. Razlozi koji su postojali, pre deset godina, za obrazovanje ove organizacije i danas su valjani. Plediranje za brzi ekonomski razvoj od velike je koristi za subregion, gde je većina država trpela, u različitim stepenima, nepovoljni uticaj svetske ekonomske recesije i posledice suša u Sahaelu.

Godine 1980. donet je Plan akcije u Lagosu koji je imao za cilj promociju ubrzanog ekonomskog razvoja Afrike posredstvom (a) oslanjanja na ogromne resurse kojima Afrika raspolaže i (b) promocija ekonomske integracije. Međutim, pet godina posle usvajanja Plana akcije u Lagosu mi smo posebno razočarani činjenicom da je otada ostvaren samo mali napredak.

Zaključak

Pogoršavanje međunarodne ekonomske situacije i brzo pogoršavanje u privredama većine afričkih zemalja zahtevaju da strategije navedene u Planu akcije iz Lagosa budu baza za ekonomski oporavak i razvoj.

U tom pogledu, moraju se preduzeti efikasne mere radi olakšavanja afričkog dugovnog tereta koji ima velike eksterne razloge koji su van njene kontrole, što se posebno odnosi na pogoršanje situacije u vezi sa trgovinom i, na taj način, smanjivanjem prihoda od izvoza koji bi se koristili za servisiranje dugova. Postoje i aranžmani koji bi trebalo da posluže kao komplementarna strategija usmerena ka ubrzanom ekonomskom razvoju. Unutrašnja tržišta većine afričkih zemalja su izvanredno mala te ne opravdavaju optimalni rad industrija sa velikim serijama uz minimalne troškove proizvodnje. Ako se uzme sadašnji nivo industrijskog razvoja u ovim zemljama, moglo bi se zaključiti da je potrebna specijalizacija u proizvodnji, jer bi se na taj način obezbedila efikasna proizvodnja. Prema tome, naponi treba da budu usmereni ka identifikaciji kritičnih smetnji, kao i ka konsolidaciji podrške, pa bi trebalo raspolagati jednim dogovorenim mehanizmom za postepeno ograničavanje odnosa servisiranja dugova pojedinih zemalja — od zarada dobijenih izvozom na 20 odsto i na dug 30 odsto.

Na nacionalnom nivou moraju se ustanoviti efikasni mehanizmi za operacije sa dugovima i za racionalizaciju. Neproizvodne i ne-

suštinske aktivnosti koje nisu u stanju da same vraćaju svoje dugove i koje dovode do oticanja stranih sredstava plaćanja moraju biti zatvorene.

Istovremeno, povećani protekcionizam koji primenjuju industrijski razvijene zemlje još više ukazuje na potrebu regionalne integracije na bazi datih aranžmana. Dovoljna finansijska sredstva treba da budu stavljena na raspolaganje za takav rad i zemlje-učesnice treba da budu ohrabrivane radi izvođenja usvojenih mera.